

ואילו הסופרות והמשוררות הרבות, שמיספרן אין נו נופל כידוע ממיספר עמיתיהן הגברים, עדיין נאלצות להסתפק בפירורים המושלכים אליהן מן על השולחן. כך, פרס ראש הממשלה שלפני האחרון ניתן כולו לחמישה סופרים ומשוררים ממין זכר. אף אשה אחת לא נפקדה בין הזוכים המאושרים. האם מצבן הכלכלי של הסופרות הנשים טוב מזה של הגברים, ואולי רמת כתיבתן נמוכה יותר?

כך או כך, הסיפרות העברית, או קרייתספר שלה, שותקת וממלאה פיה מים (ראשיהממשלה הרי לא היה שם...), רפויה וביישנית ככתולה.

....שלושת ריבעי הזמן חייתי בנומי כאילו אניני שם. הגוף היה גומו של הגבר. גופי שלי לא היה אלא שלוחה, מרחב מטושטש בהגדרת ההגדרה, הערכת של הגבר שיבחר בו. האהבה, לדידי, השהתמה אז בהיטמעות בו, בגבר, להיות הוא. כי היכן יתרחש קיומי בלא אהבה? איזו משמעות תהיה לחיי ללא גבר... כל עוד המתין לגבר, הצמצם גופי לאי-האזה לאיברים לא לגמרי מוגדרים ואשר לא הוצגו לפני מעולם. לאני אלה קפלים מוזרים ונקיסקים מפוקפקים שהכבוד, הצניעות וההדר חיובוני להצניעם ממבטי אבותינו. אחינו או ידידינו..."

מתוך שלושת ריבעי הזמן מאת בנואט גרולט.

חסרות מודעות

ועם זאת, לא אכחש, פה ושם ניתן כבר לראות ניצנים ראשונים לפעילות סיפרותית ותרבותית מאחורי הקלעים או הרחק מאורות הזרקורים. פרופ' איליס שלוחי, המכהנת כיושבת ראש שדולת הנשים בישראל, מקיימת כינוסי ספרות, ובחודש אפריל, כך מובטח לנו, יתקיימו כינוסי ספרות בינלאומי בירושלים כדי לדון בנושא, האם קיימת ספרות נשים (הנושא, מסתבר, טעון ברדי קה...)

ד"ר לילי רתוק, חוקרת סיפרות באוניברסיטת תל-אביב, מבקשת אחוות-נשים, ועל כן טוענת כי רכן קיימת סיפרות נשים עברית, אלא שהיא חסרת מודעות-לעצמה וכיום רק מתחילה בצעדי מחאתה הראשונים. אולי זו הסיבה שד"ר רתוק בחרה ללמד יצירות של סופרות ומשוררות העוסקות דווקא בנשים, ואף כתבה את עבודת התיזה שלה על הסופרת עמליה כהנא-כרמון. דוברות התנועה הפמיניסטית טוענות כי ה"פיגור" אצלנו עדיין גדול כבעשרים שנה לפחות לעומת המודעות שלגיבושה בארצות המערב שיעו ספרות והוגות-דעות כסימון דהינבוואר, דוריס לסינג, מרגרט אטווד, שרי הייט, אריקה ג'ונג ואחרות. אנחנו בארץ כנראה רק מתחילות. וכיצד ייתכן אחרת, כאשר משוררת כמאיה ב'וראנו מכריזה בכניסתן מלא בתוכנית השלוויד-יה גלרית: "אני לא כותבת כאשה — אני כותבת כנ'ראדם". אכן, ניגוד שראוי להתפאר בו. מאכן — אשה. מאכן — ב'ראדם.

מבקום זה ראוי לצטט את תגובתה העניינית של העיתונאית רחל גירא (התקופות או המ' כנה המשותף, נוגה 1987): "...מי שלא חש אי נוחות בשומעו את המישיפט הזה ישייר אותו ודאי לקבוצת המשפטים הבאה: 1. אני לא עבר — אני כ'ראדם. 2. אני לא ערכי — אני כ'ראדם. 3. גם זונה היא כ'ראדם..."

באין הענות

ובאין היענות מצד גוף סיפרותי כלשהו, ולנו כח חוסר ההתעניינות של מרבית הסופרות והמי שוררות בישראל כמאבקן של נשות ישראל למ, ען שיוויון זכויות ומניעת התעללות והשפלה, מפרטת לפני ניצה קדם, מרכזת התנועה הפמיניסטית, את ה"תחליפים" המתוכננים ואלה שכבר פועלים. כך מקיימת התנועה כיום סדנות לכתיבה יוצרת, קורסים לרישום ולציור בצבע, סיפריה זארכיון, אך עיקר פעולתן, כאמור, בהיפצת הרעיון הפמיניסטי ובגיוס משתתפות ותומכות למערכה.

כימים אלה מקיימת התנועה קורסים להגברת המודעות הנשית, ובראשית מרץ 85 אף נפתחה גלריה בשם "אנטאה", בה מוצגות יצירות אמנות של ציירות בלבד. הפסטיבל המוקדש לנשים ב"מוסיקה הישראלית, הזוכר לטוב מן השנה שעבר" רה, משיך גם בעתיד. ובאשר לתוכניות הלימודים, אותן מכתבים אנשי משרדה החינוך והתרבות — על כך מספרת ניצה קדם, כי שם האגו כמעט בלתי ניתן לפיצוץ. לפני עליית הליכוד לשלטון

נשים באמצעי התיקשורת

עצרת המחאה בבית-ליסין

רחל אוסטרוביץ, העומדת בראש הפרויקט "נשים באמצעי התיקשורת", מיפעל שבזכותן לשנות את דימוי האשה כפי שהוא מוצג באמצעי התיקשורת שלנו. שלא פעם היא מעוותת את דמות האשה ומנציחה סטראוטיפים, הציגה בבית העיתונאים בתל-אביב מיבחר קמן מתוך האוסף הגדול של קיטעי עיתונות ותעתיקי הקלטות שוביניסטיים שהצטברו ברשתות במשך השנים. להלן כמה מהם:

ניאו סופראניסטיזם

היסטריות

למרות השם המיליטנטי-כביכול נשים נבדלת רות אלמוג לטובה מרוב הנ"א" סופראניסטיזם היסטוריות האוחזות בעט ה" סופרים, בייחוד בכך שקוד רומאנטי מובהק שולט בכתיבתה".
כני ציפר: הארץ, 26.9.86

אנשים נהרגו

"שני אנשים נהרגו ביממה האחרונה בת" אונות-דרכים בתל-אביב — סמדר נגר ואסי תר שפיגל..."
מעריב, 26.12.86

טרמפיסטיזם

כמהלך התוכנית "בשידור חוקר" בטל-וויזיה כונו הנשים שנאנסו ונרצחו ככנויים הבאים: בנות, טרמפיסטיזם, חיילות. אף לא פעם אחת נקראו בשם נשים.

המין היפה

נבחרות המין היפה בכדורסל.
היום בספורט", קול ישראל, 8.12.86
אולגה: מט ממין נקבה...
מעריב, 16.12.86

סביב שולחן הנואמים לפני פעילות ויצו הצעירות, יותר או פחות, לא היה רמז לנח"ר תות בנות המין היפה בשדות הפוליטיקה הישראלית. (הניסוח משובש: הכוונה היא שאיש לא דיבר על נחיתות הנשים בפוליטיקה הישראלית).
מעריב, 17.11.86

"חתלתולות במגפיים".
חדשות, 21.11.86

"מזכירה זה קדיקל".
מעריב, "סיגנון", 17.12.86

חפש את האשה

תתניצב יגל, לשעבר ראש היחידה לח" קירת הונאות במישרת ישראל, על הטיבות לעבירות צווארון לבן: "כשהאשה למשל

עוד היה לפחות עם מי לדר, כיום גם זה אין. ואשר לחינוך הדתי — נו, שם אפשר רק להטיח את הראש בכותל.

המהפכה בתודעת האשה — מהפכה שהיא מסיימה המבנה של המאה שלנו — עדיין לא נסתיימה. יש הסבורים כי היא רק בחיתוליה, וכי "העתידי שייך לנשים". את הגילויים הראשונים לתמורה ניתן למצוא כבר בכל מקום, אך עדיין אין בהם כדי לשנות את המצב מעיקרו. בוודאי שלא בישראל הנחשלת מבחינה זו, כמבחינות רבות אחרות.

אלבום מהודר ובו מיבחר מצוירות, תבליטה ופסליה הקיראמיים — לא-פחות מ-40 תמונות בצבע ועשרות דפים בשחור-לבן. כמעט באותו יום עצמו נפתחה בגלריה שולמית תל-אביב תערוכה ובה מיבחר עבודות של הציירת שעוד זכתה להימנות עם תלמידיו של האמן הגרמני הנודע קארל הופר. מעט מהרבה, כשהרגש הוא על ציורי-שמן מן השנים האחרונות דווקא.

בעצם היתה זו הגיגה שלא במקומה. שלא במקומה? כי מקומה הטיבעי היה באחד מאולמות מוסיאון תל-אביב, אולי בביתן הלנה רובינשטיין. כלומר באחד מאולמות המוסיאון העירוני בעירה של הציירת הפועלת ויוצרת כאן, בעיר הזאת, יותר מ-50 שנה.

אבל אל רגזה: המוסיאון העירוני בעירה של ג'ניה ברגר לא יציג תערוכה רטרופסקטיבית של יצירתה, כדרך שלא הציג תערוכה רטרופסקטיבית של אריה לובין או שימשון הולצמן ויכרונם לברכה, ועדיין לא הציג תערוכה מעין זו לציונים תג', תיכרל לחיים ארוכים.

את אריה לובין שלחו בשעתו להציג ב... מצריים (באוניי שמעתי זאת מפיו). מעניין לאן יגלו את ג'ניה ילדת חארקוב. לרוסי? ובעצם, למה לא. בעידן גורבאצ'וב, לתשומת-לבו של החבר וילנר.

הם אינם עוסקים בהיסטוריה, כך הם טוענים שם, במוסיאון. הם עוסקים ברמה. הרמ"א: בלית ברירה מתקיימות התערוכות ההיסטוריות של כמה מוותיקי האמנים (השאלה המיטאפיסית: האם יש חיים לפני רפי לביא?) בגלריות; אוסף נחום גוטמן נודד לבארי-שבוע ועיונון לובין נפוץ לכל רוח.

מה לעשות. דלות החומר (האנושי)! וכל העם רואים את הקולות. אבל את המראות והתמונות — רק מעטים.

עם מצריים כבר יש לנו חוזה-שלום, ויש השואפים אפילו להסכם עם ירדן, האם יהיה זה

גניה ברגר: שתי נשים (ציור שמן)

מוגזם לקוות שביום מן הימים, לאחר החלפת ההנהלה הנוכחית של מוסיאון תל-אביב כמובן, תימצא גם דרך לחתימת חוזה דריקוס בשלום או לפחות הסכם אי-לוחמה בין אמני תל-אביב לבין הנהלת עירם ומוסדותיה?

בצ

פורים בביקורת

בשם אומרם

"...לקראת מלחמת חרמה על הנוסח האלתר-מני, למשל, לאלתר ובלבד להשתחרר משרירות השיר, ולפרוץ בו פרוות, והעיקר לרוות-לירות-לרות בלשון — כי לא נאה להיות לשונסקי כשלונסקי. חרוז ומשקל לרטש כדי לא ללכת שכי אחרי יונתן רטוש. נתן, נתן: מה לקח ומה נתן, ומה אופייניים דברי הביקורת, שנשחפו אחריהם גם מקצת מן המשתתפים בפמליה: משתתפים רבים מדי. פאמיליאריות שכזאת. ל"ו צדיקים נסתרים יש בעולם ועליהם הוא עומד. בא ישראל, לא כהן ומומן לא פחות מכ"ו. הדלת פתוחה בעם רב. לא על העם הרב יצא הקצף, לא עליו. אלא דווקא על המעטים, שנחשבו בעלי ערך ואשר היה חשוב מאוד לנתק אותם ממסורת השירה השלטת."

מתוך אברהם הגורני פמליה במבט חוזר

אנחנו שומעות הרבה על "אחוות לוחמים". היכן היא "אחוות הלוחמות"? נשים — קוראת ניצה קדם — אנחנו מחכות לכך?

ציפי שחרור

יקר לג'ניה ברגר

השכוע היה יום חג לג'ניה ברגר. האמנית הוותיקה, מראשונות כפר האמנים עין-הוד ומחלוצי הציור לתיאטרון בארץ ישראל, הוציאה